

opusdei.org

Panorama "cyklu Listów" św. Josemaríi Escrivy

Tekst prof. José Luisa Illanesa ze Słownika św. Josemaríi Escrivá de Balaguer [Diccionario de San Josemaría Escrivá de Balaguer], (str. 204-211) prezentuje omówienie genezy i przeznaczenia tych pism św. Josemaríi.

01-02-2024

Tekst prof. José Luisa Illanesa ze Słownika św. Josemaríi Escrivá de

Balaguer [Diccionario de San Josemaría Escrivá de Balaguer], (str. 204-211) prezentuje omówienie genezy i przeznaczenia tych pism św. Josemaríi.

1. Przygotowanie cyklu Listów.
2. Redakcja cyklu *Listów*.
3. Zestawienie cyklu *Listów*.
4. *Listy* po 1965 roku.

Św. Josemaría oznaczył nazwą *Listy* zbiór pism poświęconych formacji wiernych Opus Dei. W obrębie tego zbioru można wyróżnić dwie grupy, odrębne od siebie zarówno pod względem daty powstania tekstów, jak i - przynajmniej częściowo - ich treści. Pierwsza grupa składa się z tego, co sam św. Josemaría określał przy różnych okazjach jako "cykl *Listów*": pism mających na celu wyjaśnienie ducha i pracy apostołskiej Opus Dei, które to

zadanie zakończył w 1965 roku, a w niektórych przypadkach w 1966 roku. Druga grupa, składająca się z pism napisanych w latach 1967-1974, jest ściśle związana z sytuacją Kościoła w tamtych latach i ze szczególną intensywnością, z jaką św. Josemaría, świadomy, że koniec jego ziemskiego życia może być już bliski, stawiał czoła odpowiedzialności, jaka spoczywała na nim w tym kontekście jako założyciela Opus Dei.

W niniejszym artykule zajmiemy się dwiema grupami *Listów*, zachowując porządek chronologiczny, zaczynając od pism składających się na "cykl Listów". Josemaríi, który użył tego słowa - Listy, mającego wyraźny wydźwięk rodzinny, do oznaczenia trzech krótkich listów okólnych, które wysłał w 1938 i 1939 roku do członków Opus Dei, kiedy to, w obliczu zbliżającego się końca wojny domowej w Hiszpanii, można było

pomyśleć o zdwojeniu impulsu apostołskiego. Zapisano również, że myślał o tym terminie od początku lat trzydziestych, z myślą o pismach prowokowanych nie przez sytuacje okolicznościowe, ale przez trwałe realia i nadając temu słowu znaczenie analogiczne do tego, jakie ma u wielu autorów okresu klasycznego, a później w tradycji kościelnej. Czyli szczegółowa i drobiazgowa wykładnia jakiegoś tematu lub serii powiązanych ze sobą tematów, napisana w tonie typowym dla gatunku epistolarnego, ale skierowana nie do konkretnej osoby, lecz do całej grupy ludzi.

1. Przygotowanie cyklu *Listów*

W latach następujących bezpośrednio po 2 października 1928 r., kiedy rozpoczął pracę apostołską mającą na celu realizację w życie zadania, do którego Bóg go powołał, św. Josemaría przygotował kilka

tekstów, które mogły służyć jako wsparcie dla jego działalności kapłańskiej. Tak powstał *Różaniec święty* i *Rozważania duchowe*, których pierwsze wersje pochodzą z 1931 i 1932 roku.

Jednocześnie widział też potrzebę przygotowania pism skierowanych specjalnie do tych, którzy wstępowali do Opus Dei. Niektóre fragmenty jego *Apuntes íntimos* pochodzą z początku lat trzydziestych, w których mówi o przygotowaniu tekstów, które mogłyby pomóc tym, którzy wstępowali do Dzieła, w pogłębieniu zrozumienia ideałów i perspektyw, które otwierał poprzez głoszenie kazań lub osobiste rozmowy. Decyzja ta została potwierdzona na zakończenie ćwiczeń duchowych, które odprawił w 1934 r.: "Mój cel: po ukończeniu pracy nad uzyskaniem stopni naukowych, rozpocząć - z całym możliwym przygotowaniem - dawanie ćwiczeń, rozmów itp. tym,

którzy, jak widać, mogą się nadawać do D. [Dzieła (w oryg. O. od Obra)], a także pisanie medytacji, listów itp. w taki sposób, aby idee zasiane w tych ćwiczeniach, rozmowach i w rozmowach prywatnych mogły przetrwać" (*Apuntes íntimos*, n. 1723).

W wyniku tego zobowiązania w latach 1934 i 1935 napisał trzy dokumenty, które nazwał *Instrukcjami*, oraz początek czwartego, do którego zastosował tę samą nazwę, ale który ukończył dopiero w 1950 roku. Są to pisma, które - jak wskazuje ich nazwa - mają za zadanie dawać wskazówki i konkretne zasady działania. Myślał też o tekstach o charakterze bardziej wykładowym, do których w swoich notatkach z 1930 r. nawiązał ogólną nazwą "listy" i które ostatecznie oznaczy tym tytułem, ale słowo List pisząc wielką literą i nadając temu

terminowi znaczenie, o którym mowa powyżej.

Mając na uwadze te możliwe pisma, w niektórych przypadkach w sposób bardzo konkretny, w innych bardziej ogólny, św. Josemaría pracował w latach trzydziestych (i coś podobnego kontynuował w latach następnych) z metodologią jaką widzimy na przykładzie rozdziałów *Apuntes íntimos* i *Drogi*. To znaczy rozważanie tematów na modlitwie, robienie notatek - w niektórych przypadkach krótkich, w innych bardziej obszernych - w oparciu o tę osobistą modlitwę i swoje doświadczenie, a także przechowywanie tych notatek - często przez trzymanie ich w kopertach - z myślą o ich późniejszym wykorzystaniu.

Materiały te - bardzo różnorodne: wyraziste zdania, długie i stosunkowo rozbudowane ustępy,

mniej lub bardziej rozwinięte konspekty, szkice medytacji... - stanowiły podstawę, a niekiedy nawet zarys czy strukturę Listów, z którymi mamy teraz do czynienia. Faktem jest jednak, że pisma, na które wskazuje zebrany materiał, zostały odłożone do czasu, gdy po latach św. Josemaría podjął się ich ostatecznego opracowania.

Dopiero na przełomie lat pięćdziesiątych i sześćdziesiątych św. Josemaría mógł wreszcie poświęcić czas tej pracy, tak że w latach 1960-1965 (lub w niektórych przypadkach w roku 1966) przystąpił do ostatecznego opracowania całego zbioru Listów. Przygotował wszystkie te dokumenty tak, aby mogły być natychmiast wykorzystane w formacji wiernych Opus Dei, a następnie - jakiś czas po swojej śmierci - opublikowane, co pozostawił roztropności tych, którzy po nim nastąpili.

Dlaczego podjął się tego zadania tylko i dokładnie we wskazanym czasie? Przyczyny, choć było ich kilka, można sprowadzić do dwóch podstawowych typów. Pierwszy związany jest z rozwojem pracy apostołskiej Opus Dei i z kontekstem kościelnym, w którym ta praca się odbywała. Pod koniec lat 50-tych św. Josemaría wyraźnie dostrzegł, że nadszedł czas, aby podjąć kroki w stronę celu, o którym myślał od pewnego czasu: odejść, także publicznie, od postaci Instytutu świeckiego i szukać innego sposobu prawnego skonfigurowania Opus Dei, zgodnie z tym, co przewidział już w latach 30-tych, w ramach struktur jurysdykcji personalnej. Ta decyzja, oprócz zasadniczych propozycji i studiów prawno-kanonicznych, sprawiła, że było wskazane, a nawet konieczne, aby przystąpić do wyjaśniania i opisywania, tych najbardziej fundamentalnych i najbardziej

pierwotnych korzeni, ducha Opus Dei, zaczynając od notatek i dokumentów, które mógł teraz podjąć, uzupełnić i nadać im bardziej szczegółowy szlif. Był to jednocześnie moment, aby skomentować, również na piśmie, dla rzetelnej wiedzy wiernych Opus Dei, różne fazy historii prawno-kościelnej konfiguracji Dzieła Bożego i wysiłek, jaki w tym względzie musiał podjąć, aby zawsze chronić substancję ducha Dzieła. Stąd też Listy. Konieczne było zatem ponowne przeczytanie starych notatek i dokumentów, aby w ich świetle zająć się ostatecznym opracowaniem dokumentów, których nie zdążył jeszcze ukończyć.

Z kolei drugi typ przyczyn, do jakich nawiązaliśmy wcześniej, jest na zupełnie innym poziomie niż poprzedni, nawet niższej rangi, ale jednocześnie, jak to często bywa w przypadku materii, jest czynnikiem decydującym o realizacji zadania.

Wynika to z bardzo prostego faktu: niemożności posiadania przed połową lat pięćdziesiątych wszystkich starych dokumentów, które miały stanowić punkt wyjścia dla podejmowanych prac.

Kiedy w 1936 roku wybuchła hiszpańska wojna domowa, święty Josemaría, podobnie jak wszyscy duchowni z Madrytu, został zmuszony do opuszczenia swojego stałego miejsca zamieszkania. Dużą część swoich papierów pozostawił pod opieką matki, pani Dolores Albás, która przechowywała je z niezwykłą troską. Gdy wojna się skończyła, odzyskał ten materiał, ale zajęty innymi zadaniami - ekspansją i krokami prawnymi Opus Dei, a także zleceniami otrzymanymi od różnych biskupów hiszpańskich - nie był w stanie poświęcić mu czasu i przygotować pism do złożenia w drukarniach, więc trzymał go w

oczekiwaniu na nadejście odpowiedniej chwili.

W następnych latach św. Josemaría sięgał do tych dokumentów, ilekroć uznał to za stosowne, a nawet niekiedy przekazywał je tym, którzy żyli przy nim bliżej. Naturalnie dodawał też notatki czy skrawki tekstu pisane w późniejszych latach. Na przełomie lat 50. i 60. mógł wreszcie dokończyć *Instrukcje* i nadać ostateczną formę cyklowi *Listów*.

2. Redakcja cyklu *Listów*

Aby podjąć się tego zadania, św. Josemaría miał do dyspozycji obfity i różnorodny materiał. Dokumenty, nad którymi przystąpił do pracy, były zresztą bardzo zróżnicowane, zarówno pod względem daty, jak i charakteru. Były tam krótkie notatki na różne tematy; kartki, na których rozwinięta była jakaś myśl lub doktryna; konspekty lub szkice

konspektów, którym towarzyszyły, w niektórych przypadkach, teksty uzupełniające, mniej lub bardziej uporządkowane; pomysły i streszczenia do pogadank w ramach pracy kapłańskiej i apostołskiej; konspekty medytacji i rekolekcji itd. Czasami były one niedatowane; inne były datowane lub przynajmniej dostarczały danych umożliwiających ich datowanie. Niektóre papiery, bardzo stare, pochodziły z lat 30. lub początku lat 40. XX wieku; inne, nowsze, z pozostałej części lat 40. lub 50.

Powracając do tych dokumentów, aby uzupełnić swoje *Listy*, Założyciel Opus Dei miał na celu pełne i szczegółowe przedstawienie ważnych aspektów ducha, apostołstwa i historii Dzieła. Nie było jego zamiarem, jak uważał od dawna, a co potwierdził i skonkretyzował w latach sześćdziesiątych, ograniczenie się do

przygotowania jednego lub kilku pojedynczych *Listów*, lecz raczej szeregu pism, które - zgodnie z wyrażeniem, którego sam użył - można określić jako "cykl *Listów*". To znaczy, organiczny zestaw dokumentów, w których definiujące cechy ducha i apostołstwa Opus Dei byłyby określone, wraz z podstawowymi kamieniami milowymi jego historii prawnej, w taki sposób, że pozostałyby jako spuścizna lub świadectwo, które stanowiłyby punkt odniesienia dla przyszłości.

W każdym przypadku, jak już zaznaczyliśmy, zaczynał od zachowanych notatek, szkiców i konspektów, biorąc pod uwagę zarówno ich treść, jak i czas powstania. Działał równocześnie poruszony głęboką świadomością jako założyciel, która pozwalała mu przeżywać daty i momenty, w których jego przepowiadanie

odzwierciedlało ze szczególną siłą różne aspekty ducha Opus Dei, i wyrażać tego ducha z coraz większą głębią, zgodnie z osiągniętą dojrzałością ludzką, duchową i intelektualną. Ta umiejętność była owocem jego studiów i modlitwy, a także doświadczenia, które zdobył dzięki rozwojowi Opus Dei. Wpływ na ten proces miała także jego medytacja i rozważanie, w świetle charyzmatu założycielskiego, kontekstu, w którym toczyło się jego życie i życie Opus Dei: ogólny rozwój kultury, obrady Soboru Watykańskiego II, zmienne koleje losu Kościoła i świata, itd.

To właśnie z tej głębokiej dojrzałości chrześcijańskiej św. Josemaría podjął się zadania nadania ostatecznej formy starszym *Listom* i sporządzenia nowych, datowanych na lata, w których żył w Rzymie. Św. Josemaría, zawsze respektując treść starych dokumentów, nie wahał się,

gdy uznał to za stosowne, uzupełnić i rozszerzyć to, co było zawarte w tych notatkach, rozwinąć kwestie duchowe lub punkty doktryny, które wcześniej były tylko poruszane, itd., aby ostateczny projekt oferował wykład przesłania Opus Dei, który odzwierciedlał doktrynę zawartą w starych tekstach, z językiem i precyzją osiągniętą dzięki jego doświadczeniu jako założyciela i pogłębianiu przez lata charyzmatu założycielskiego.

To odniesienie do konkretnej historii Opus Dei jest powodem, dla którego *Listy*, choć wszystkie zostały ukończone w pierwszej części lat sześćdziesiątych, mają różne daty. W *Listach* datowanych na koniec lat pięćdziesiątych lub początek sześćdziesiątych data ta pokrywa się z datą ich faktycznego napisania. W *Listach* o wcześniejszej dacie pobrzmiwa echo datowania papierów, na których w tamtej

dekadzie opierały się pisma św. Josemaríi. Innymi słowy, daty starych *Listów* to nie daty ich ostatniej redakcji (która, jak już powiedzieliśmy, przypada na lata 1960-1965 lub 1966), ale czas, w którym treść *Listu* znajdowała się zarówno w umyśle i przepowiadaniu św. Josemaríi, jak i w starych dokumentach, do których się odwołuje.

W trakcie przygotowywania *Listów* św. Josemaría podjął jeszcze jedną decyzję: gdy osiągnął ostateczną wersję każdego dokumentu, postanowił zniszczyć użyte przez siebie szkice, konspekty i projekty, pozostawiając jedynie tekst odpowiadający tej ostatecznej wersji. Uniemożliwia to, w odniesieniu do *Listów* wcześniejszej daty, określenie poszczególnych warstw redakcji, to znaczy, które ustępy czy zdania pochodzą ze starszych dokumentów, a które z kolei z czasu, kiedy św.

Josemaría przystąpił do zakończenia ich redakcji. Ostateczny tekst ma więc decydujące znaczenie.

Św. Josemaría postanowił również, że w miarę kończenia prac nad poszczególnymi *Listami*, należy je wydrukować (zadanie to zostało zrealizowane w 1967 roku) i rozesłać do różnych Regionów Dzieła. To pierwsze drukowane wydanie krążyło, choć w ograniczonym zakresie, wśród wiernych Opus Dei. Jakiś czas później, w 1969 roku, postanowił przystąpić do generalnej rewizji wszystkich *Listów*, tak że pierwsze wydanie zostało w konsekwencji wycofane. Tej korekty, w pierwszych siedemnastu *Listach*, czyli od tego z 24 III 1930 do tego z 7 X 1950, dokonał św. Josemaría na tekstach napisanych na maszynie do pisania, na kartkach o podwójnych odstępach. Od *Listu* datowanego na 9 stycznia 1951 roku, aż do końca (czyli do tych datowanych na 1965 lub 1966

rok), zmieniła się metodologia pracy: św. Josemaría przystąpił do rewizji nie na maszynopisie, ale na egzemplarzu pierwszego wydania wydrukowanego, a następnie wycofanego. Korekty - zarówno te dokonywane na maszynopisie, jak i na tekstach drukowanych - są zresztą bardzo szczegółowe.

To zróżnicowanie w sposobie pracy wyjaśnia Mons. Echevarría na stronie tytułowej *Listu* z 9 stycznia 1951 roku, w dużej odręcznej adnotacji, czerwonymi literami, datowanej na 26 maja 1969 roku, która brzmi: "Po skorzystaniu z pierwszego drukowanego wydania Listów, Ojciec wprowadził ręcznie pewne poprawki do tekstu, który został skopiowany na maszynie do pisania na arkuszach papieru: na tych stronach pozostaje więc tekst ostateczny. (...) Ponieważ nie było maszynopisu tekstu Listów - tych od 1951 roku - Ojciec podyktował mi

poprawki, które chciał nanieść, abym mógł je umieścić w wydrukowanym egzemplarzu". W tej samej notatce z 26 maja 1969 r. Mons. Echevarría komentuje, że "aby uniknąć ewentualnych błędów w przyszłych wydaniach", św. Josemaría nakazał zniszczyć wszystkie wydrukowane egzemplarze w Rzymie i w różnych Regionach, do których zostały wysłane. Kopie, pisane na maszynie lub drukowane, zrewidowane w 1969 roku, pozostają jako tekst normatywny; wszystkie zachowały się w AGP, seria A-3, odn. 91-96.

Dodajmy jeszcze jedną, ostatnią informację. Podczas całego procesu pisania i rewizji *Listów* założyciel Opus Dei pracował w swoim ojczystym języku, czyli po hiszpańsku. Najpierw pomyślał o możliwości rozpowszechniania *Listów* wśród wiernych Opus Dei nie tylko w języku hiszpańskim, w którym zostały napisane, ale także po

łacinnie, podkreślając w ten sposób, z poczuciem trwałości, jakie posiada język łaciński, stałość fundamentalnego magisterium zawartego w nich wszystkich. W rzeczywistości, niektóre z pierwszych *Listów*, które ukończył, zostały przetłumaczone na łacinę i wysłane do różnych Regionów Opus Dei, chociaż natychmiast uzupełnił wysyłkę, wysyłając oryginał również w języku hiszpańskim.

Wkrótce jednak porzucił pomysł tłumaczenia swoich *Listów* na łacinę, co pociągnęło za sobą rezygnację z praktyki ściśle związanej z poprzednią: oznaczania *Listów* przez *incipit*, czyli przez słowa, od których zaczynała się wersja łacińska (i oczywiście poprzednia i oryginalna wersja hiszpańska), dobrane, zgodnie z często stosowaną praktyką w dokumentach kościelnych, w taki sposób, aby wyrażały treść dokumentu. Oprócz cytatu z

łacińskim *incipit* trzeba było pomyśleć o innym systemie. Ostatecznie decyzja zapadła co do metodę odróżniania, polegającą na użyciu słowa *List*, a następnie daty, która mu odpowiada. Na koniec należy zauważyć, że w przypadku wszystkich *Listów*, nawet jeśli nie zostały przetłumaczone na język łaciński, św. Josemaría chciał mieć łacińską wersję zdania początkowego, aby w razie potrzeby można było je przytoczyć za pomocą *incipitu* w tym języku.

3. Zestawienie cyklu *Listów*

Efektom opisanych powyżej prac jest korpus, cykl lub zbiór trzydziestu siedmiu *Listów*. Pierwszy z nich datowany jest na 24 marca 1930 roku, wówczas święto Archanioła Gabriela, a ostatni na 24 października 1965 roku, święto Archanioła Rafała. *List 24 III 1930* dotyczy uświęcenia zwykłego życia,

codzienności, co podkreśla jego łaciński *incipit*: *Singuli dies*. List 24 X 1965 dotyczy apostołstwa i formacji do apostołstwa, do których nawiązują słowa wybrane na *incipit*: *Argentum electum*, zaczerpnięte z Księgi Przysłów 10, 20, określające postawę tego, kto szuka Boga i dąży do tego, aby Go poznać.

Analizując treść trzydziestu siedmiu pism składających się na cykl *Listów*, można je uporządkować według różnych kryteriów. Najwyraźniejszy, naszym zdaniem, jest ten, który pozwala nam podzielić je, zgodnie z tym, co już zauważyliśmy w poprzednich akapitach, na dwie serie:

1. te, które opisują aspekty ducha i apostołstwa Dzieła; oraz
2. te, które dotyczą niektórych kwestii związanych z jego itinerarium prawnym.

Ad 1) Istnieje dwadzieścia pięć *Listów*, których celem jest wyjaśnienie aspektów ducha i apostołstwa Opus Dei. Są one wymienione poniżej, w nawiasach podano łaciński *incipit*. Tematy poruszane w różnych *Listach* przeplatają się i uzupełniają, jak przystało na gatunek epistolarny i czego wymaga wewnętrzna jedność istniejąca między wszystkimi elementami składającymi się na rzeczywistość Opus Dei; niemniej jednak, aby dać wyobrażenie, choć bardzo syntetyczne, o rozległości ich treści, przedstawiamy je pogrupowane według tematu, który dominuje w każdym przypadku:

a) *Listy* dotyczące różnych aspektów ducha Opus Dei:

- *List 24 III 1930 (Singuli dies)*;
- *List 24 III 1931 (Videns eos)*;
- *List 9 I 1932 (Res omnes)*;
- *List 11 III 1940 (Sincerus est)*;

- *List 31 V 1943 (Legitima hominum);*
- *List 15 X 1948 (Meum gaudium);*
- *List 15 VIII 1953 (Mirabilis omnino).*

b) Listy dotyczące apostołstwa:

- *List 16 VII 1933 (Vos autem);*
- *List 2 X 1939 (Euntes ergo);*
- *List 24 X 1942 (Quem per annos);*
- *List 30 IV 1946 (Numquam antehac);*
- *List 14 II 1950 (Bene nostis);*
- *List 29 IX 1957 (Multum usum);*
- *List 9 I 1959 (Dei amore);*
- *List 16 VI 1960 (Dei voluntas);*
- *List 29 VII 1965 (Verba Domini).*

c) Listy na temat kapłaństwa w Opus Dei:

- *List 2 II 1945 (Sacerdotes iam);*
- *List 28 III 1955 (Divinus seminator);*
- *List 8 VIII 1956 (Ad serviendum).*

d) Listy dotyczące formacji:

- *List 6 V 1945 (Divinus magister);*
- *List 9 I 1951 (Hac nostra aetate);*
- *List 2 X 1963 (Optime nostis);*
- *List 14 II 1964 (In Opere Dei);*
- *List 15 VIII 1964 (Veritatem facientes);*
- *List 24 X 1965 (Argentum electum).*

Ad 2) Istnieje dwanaście *Listów* mających na celu wyjaśnienie zakresu i znaczenia różnych faz itinerarium prawnego Opus Dei. Dotyczą one pierwszych kroków w latach czterdziestych, przechodząc przez aprobaty papieskie z lat 1947 i 1950, aż do przygotowania rozwiązania prawnego, do którego dojdzie w 1982 roku, po śmierci św. Josemaríi, ale w oparciu o jego teksty i wskazania. Ponieważ *Listy* te dotyczą różnych etapów tego prawnego itinerarium, których daty są znane, nie wydaje się konieczne

szczegółowe przedstawianie ich treści (wszystkie te etapy zostały już omówione w książce *Itinerario Jurídico del Opus Dei* [Drodze prawnej Opus Dei]). Ograniczymy się zatem do ich przedstawienia w zarysie, wskazując w nawiasie łaciński *incipit*:

- *List 14 II 1944 (Opus nostrum);*
- *List 29 XII 1947/14 II 1966 (Ascendente eo);*
- *List 8 XII 1949 (Perfice gressus);*
- *List 7 X 1950 (Via deflectit);*
- *List 14 IX 1951 (Hoc tempore);*
- *List 24 XII 1951 (In patientia);*
- *List 12 XII 1952 (Multa scripta);*
- *List 19 III 1954 (Vocationis vestrae);*
- *List 31 V 1954(Sicut antea);*
- *List 2 X 1958 (Non ignoratis);*
- *List 25 I 1961 (Gratias Deo);*
- *List 25 V 1962 (Ne proicias).*

Poniższe uwagi pomagają uzupełnić opis *Listów*.

Po pierwsze, ich długość jest bardzo zróżnicowana, gdyż wahają się one - w tekście drukowanym o wymiarach 24x17 centymetrów - od siedmiu stron w przypadku najkrótszych do prawie czterystu w przypadku najdłuższych, choć średnia wynosi od sześćdziesięciu do osiemdziesięciu stron.

Po drugie, *Listy* najwcześniejsze (konkretnie cztery datowane na początek lat trzydziestych) dotyczą podstawowych aspektów ducha Opus Dei. W kolejnych *Listach* ustępują one miejsca tematom, które rozwijają lub precyzują to, co zostało już określone w poprzednich *Listach*, lub które otwierają inne perspektywy (jak w przypadku *Listów* o treści prawnej lub *Listów* o kapłaństwie, które są datowane po święceniach kapłańskich, w 1944 roku, świeckich, którzy byli już wiernymi Opus Dei).

Po trzecie, chociaż rozróżnienie między *Listami* mającymi na celu wyjaśnienie aspektów ducha i apostołstwa Opus Dei a *Listami* dotyczącymi jego itinerarium kanonicznego jest samo w sobie jasne, lektura tekstów pokazuje, że te dwa tematy są ze sobą powiązane. I to jest właśnie owoc merytorycznej rzeczywistości. Z perspektywy jurydyczno-kanonicznej cała historia Opus Dei jest w efekcie wynikiem poszukiwania przez założyciela konfiguracji, która odzwierciedlałaby rzeczywistość ducha Dzieła. Stąd też rozważaniom historyczno-prawnym towarzyszą obszernie rozwinięcia o charakterze duchowym: odniesienia do uświęcenia i apostołstwa pośród świata, rozważania na temat świeckości, analiza cnót i ich implikacji dla tych, którzy są powołani do wprowadzania w życie ideału chrześcijańskiego właśnie w warunkach zwykłej ludzkiej i społecznej egzystencji itd.

Po czwarte i ostatnie, *Listy*, choć przechodzą do rozwijania tematów wielkiej wagi, zawsze zachowują styl epistolarny, z bezpośrednim i swojskim językiem. Z pewnością mają one jakiś zarys czy nić przewodnią, ale świadomie i zdecydowanie unikają - jak przestrzega autor w różnych miejscach - sztywności wykładu i tonu traktatu czy wyczerpującego wyjaśnienia, czyli wszystkiego, co mogłoby doprowadzić do uwięzienia przesłania w z góry założonym schemacie, po to, by pozwolić duchowi na swobodny przepływ.

4. *Listy* po 1965 r.

W 1965 r. św. Josemaría zakończył zadanie przygotowania *Listów* w sensie już wspomnianym: to znaczy obszernych pism o charakterze wyjaśniającym, skierowanych do wiernych Opus Dei. Wydarzenia z późniejszych lat, a konkretnie

napięcia i kryzysy, jakich doświadczył Kościół w latach następujących po 1967 i 1968, skłoniły go do zmiany zdania. Świadomość odpowiedzialności, jaka spoczywała na nim jako założycielu i głowie Opus Dei za życie duchowe jego członków, doprowadziła do tego, że w niektórych pismach składających się na cykl *Listów* dawał wskazówki uwzględniające wspomniany wcześniej kontekst kościelny (dotyczyło to zwłaszcza niektórych *Listów* datowanych na lata 1963-1965). Narastająca od 1967-1968 r. sytuacja kryzysowa skłoniła go do napisania nowych *Listów*, których głównym celem było umocnienie wiary i ukierunkowanie życia chrześcijańskiego.

Z tą właśnie myślą napisał na początku 1967 roku długi *List*, który datował na 19 marca tegoż roku, czyli na święto św. Józefa. *Incipit Listu* tworzą słowa *Fortes in fide*,

zaczepnięte z łacińskiej wersji z pierwszego listu św. Piotra (1 P 5, 9), a następnie dodaje: "tak widzę was, moje drogie córki i synowie: mocnych w wierze, dających świadectwo waszej wiary z tym Bożym męstwem w każdej części świata, poruszonych żywiołową mocą Ducha Świętego w odnowionej Pięćdziesiątnicy". W AGP, seria A-3, leg. 95, karp. 6, zachowuje się tekst tego *Listu* pisany na maszynie z obfitymi ręcznymi poprawkami św. Josemaríi; jest on bardzo długi (190 stron, w tekście drukowanym w formacie 24x17 centymetrów). Jest to zaproszenie do wytrwałości w wierze w kontekście złożonej sytuacji, jaką przeżywał w tych latach Kościół i społeczeństwo, z pragnieniem wytrwania w Roku Wiary zwołanym przez Pawła VI miesiąc wcześniej, 22 lutego 1967 r.

Przez wiele lat założyciel Opus Dei miał zwyczaj pisać list do tych

spośród wiernych Opus Dei, którzy mieli wkrótce przyjąć święcenia kapłańskie. Listy te były zazwyczaj krótkie: jedna strona, a nawet trochę mniej. W 1971 roku postanowił wysłać im dłuższy tekst.

Jednocześnie zdecydował, że należy go wydrukować i wysłać do innych członków Opus Dei. *List* wynikający z tej decyzji nosi datę 10 czerwca 1971 r. i zajmuje dziewiętnaście stron tekstu drukowanego w formacie 16x12 centymetrów (AGP, seria A-3, leg. 96, karp. 2). Pozostaje on w wyraźnej ciągłości z opisanym przed chwilą *Listem* z 1967 roku, choć ton i niektóre tematy są inne, jak przystało na list skierowany bezpośrednio do osób przygotowujących się do przyjęcia sakramentu święceń.

List do kapłanów z 1971 r.

antycypuje niejako trzy *Listy*, które między marcem 1973 a lutym 1974 r. skierował do wszystkich wiernych

Opus Dei, a które sam św. Josemaría, nawiązując do starożytnego zwyczaju zwoływania ludu na Mszę św. trzema kolejnymi uderzeniami dzwonu, nazwał "trzema uderzeniami dzwonu" (*las tres campanadas*). „Wychodzę, by spotkać się z wami ponownie - pisze na początku trzeciego - ponownie dzwoniąc dzwonkiem. (...) Ten list jest jakby trzecim zaproszeniem, w ciągu niespełna roku, do ponaglenia waszych dusz wymaganiami naszego powołania, pośród ciężkiej próby, jaką przeżywa Kościół.”

Pierwszy z tych *listów* nosi datę 28 marca 1973 r.; drugi - 17 czerwca 1973 r.; trzeci - 14 lutego 1974 r. Wszystkie mają dość dużą liczbę stron, choć w małym formacie (16x12 centymetrów): 28 dla pierwszego, 51 dla drugiego, 48 dla trzeciego (AGP, seria A-3; leg. 96, karp. 1). Te trzy, choć dotyczą różnych kwestii, przynajmniej w części, przejawiają tę

samą postawę ducha i dążą do tego samego celu, co jasno wyrażają słowa, które przytoczyliśmy w poprzednim akapicie.

José Luis ILLANES

.....

pdf | dokument generowany
automatycznie z <https://opusdei.org/pl-pl/article/panorama-cyklu-listow-sw-josemarii-escrivy/> (08-04-2026)